

Fågeltomet i naturreservatet Årike Fyris, vid Övre föret i Uppsala. FOTO: Johan Lindell

Utomhuspedagogik för gymnasiet med hållbar utveckling i fokus

TEXT: Johan Lindell och Stina Lindblad, naturskolepedagoger vid Upplandsstiftelsen, johan.lindell@upplandsstiftelsen.se

Inte bara yngre utan även äldre elever har mycket att vinna på utomhuspedagogiska aktiviteter. Genom att stärka möjligheterna för dessa och integrera dem i gymnasieskolans ordinarie verksamhet skapar vi bättre förutsättningar för ett lärande för hållbar utveckling.

Utomhuspedagogikens positiva effekter på skolbarns prestationer och hälsa lyfts fram i allt fler forskningsstudier (Faskunger m. fl., 2018). Forskning visar också att det framför allt är när utomhuspedagogiska aktiviteter och traditionell klassrumsundervisning kombineras som ett pedagogiskt mervärde skapas: upplevelserna utomhus förstärker inläringen (Kuo m. fl., 2019).

Samtidigt varierar förutsättningarna och möjligheterna till utomhusundervisning beroende på elevernas ålder. Jämfört med yngre årskurser har det visat sig svårt att arbeta med utomhuspedagogik på gymnasiet, bland annat på grund av ett späckat ämnesschema och svårigheter med schemabrytande aktiviteter. Andelen gymnasieelever som får ta del av utomhuspedagogiska aktiviteter är därför begränsad.

Klara Lövgren på Upplandsstiftelsen har undersökt förutsättningarna för utomhuspedagogik på gymnasiet, bland annat genom intervjuer av gymnasielärare och naturskolepedagoger, enkätsvar, samt utvärdering av utomhusaktiviteter med gymnasieklasser. I hennes rapport *Lära in ute på gymnasiet* (Lövgren, 2019) är några av slutsatserna "att det finns önskemål om – och utrymme för – utomhuspedagogik på både teoretiska och praktiska gymnasielinjer.

Svårigheterna är många och möjligheterna att utforma ett för gymnasieskolan givande upplägg likaså. Upplägget bör, förutom undervisning inom läroplanens mål, innehålla fysisk aktivitet, ett fokus på hälsa och psykiskt välmående, naturupplevelser och en inkludering av fokus på hållbar utveckling."

Ett sätt att anpassa utomhuspedagogiska aktiviteter till gymnasieskolans förutsättningar är att hålla dem korta och begränsade till ett specifikt ämne och arbetsområde. Många gymnasielärare utnyttjar exempelvis naturen i skolans närområde för studier av ekologi och biologisk mångfald. Samtidigt ger utomhuspedagogik nya möjligheter att förmedla andra, mer generella aspekter av gymnasieskolans läroplan, exempelvis vikten av att arbeta med grundläggande demokratiska värderingar, hållbarhet och elevernas utveckling till ansvarskännande människor. Dessa frågor är mångfasetterade och gynnas av ett ämnesöverskridande arbetssätt. Ett fokus på hållbar utveckling är därför en utmärkt ingång för att arbeta med utomhuspedagogik på gymnasiet. Men det kräver ett bredare synsätt, omfattande förberedelser och en förståelse för hur praktiska upplevelser utomhus kan förstärka inläringen.

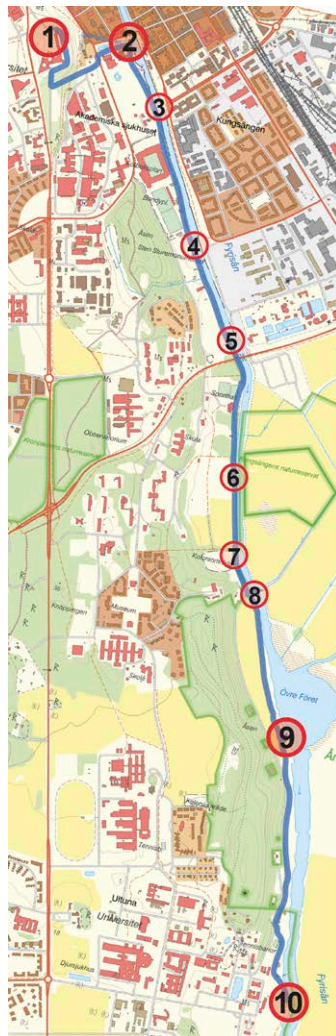
Fyrisåvandringen

I Uppsala driver nu kommunen tillsammans med oss på Upplandsstiftelsen det lokala naturvårdsprojektet *Lära in utomhus på gymnasiet* för att utveckla utomhuspedagogik för kommunens gymnasieskolor. Utifrån slutsatserna från Klara Lövgrens rapport har vi arbetat målinriktat för att skapa en utomhuspedagogisk aktivitet som belyser framtidsfrågorna och gör arbetet för en hållbar utveckling konkret för gymnasieeleverna. Resultatet är *Fyrisåvandringen* – ett samarbete mellan Upplandsstiftelsen, Biotopia, Upplandsmuseet och Uppsala vatten, vars pedagoger bidrar med olika kompetenser för att skapa en pedagogisk helhet. Konceptet med en pedagogisk promenad längs med Fyrisån startades av Anne-Marie Rehn, erfaren gymnasielärare i geografi och medlem i ett ämneslärarnätverk för hållbar utveckling i Uppsala som bidragit starkt till utvecklingen av Fyrisåvandringen. Första tillfället arrangerades som en fortbildningsdag för 60 gymnasielärare, vilket tillförde ovärderlig återkoppling till upplägget.

Fyrisåvandringen är ämnesintegrerad och belyser genom praktiska uppgifter, korta guidningar och studiebesök omgivningen ur ett samhällsvetenskapligt och naturvetenskapligt perspektiv. Till sin hjälp har elever och lärare handledningar med information om de tio stationer som ingår och frågor eller uppgifter som ska besvaras under dagen. Alla aktiviteter är kopplade till gymnasieskolans läroplan. Vandringen, som är 6 km lång, tar 4–5 timmar och gymnasieklaserna genomför den tillsammans med sin lärare.

Dagen inleds vid Uppsala slott med en guidning av Upplandsmuseet om stadens historia (se karta bredvid). Nere vid Pumphuset (Uppsala vattens museum) får eleverna lära sig mer om Fyrisån och den närliggande rullstensåsen som resurs för grundvatten. Efter guidningen promenerar eleverna självständigt vidare söderut längs Fyrisån, där de stannar vid flera obemannade stopp som uppmanar till diskussioner om till exempel vattenrening, samhällsplanering och självförsörjning. Vid fågeltornet i naturreservatet Årike Fyris möts eleverna av Biotopia och Upplandsstiftelsen, där en rad praktiska aktiviteter med koppling till biologisk mångfald och våtmarkens betydelse tar vid. Eleverna får bland annat undersöka vattenlevande organismer, studera våtmarken med kikare och jämföra kartor, som belyser landskapets och samhällets förändring över tid. Vandringen avslutas med en gemensam reflektion om hållbar utveckling, som kan följas upp med exempelvis fördjupningsuppgifter i skolan.

Under hösten 2022 genomförde nio klasser från både yrkes- och högskoleförberedande program, från fem olika gymnasieskolor, Fyrisåvandringen. Inför höstterminen 2023 är intresset ännu större. Avsikten är att vandringen ska bli ett bestående, årligen återkommande evenemang för Uppsalas gymnasieskolor.

Fyrisåvandringen omfattar tio stationer varav de två första och de två sista är bemannade.

1. Gunillaklockan (Upplandsmuseet och Upplandsstiftelsen)
2. Pumphuset (Uppsala vatten)
3. Hamnspången
4. Tullgarnsbron
5. Reningsverket
6. Hospitalparken
7. Ulleråkers koloniområde
8. Uppsalaåsen, Uppsala Kungsäng och Vindbron
9. Övre Föret (Biotopia och Upplandsstiftelsen)
10. Ultuna (Upplandsstiftelsen)

KÄLLA: Johan Lindell

NATURSKOLEFÖRENINGEN

I Sverige finns ett 90-tal naturskolor inklusive naturum som jobbar efter devisen "att lära in ute", samlade i Naturskoleföreningen. En naturskola är inte nödvändigtvis en specifik skolbyggnad utan mer ett arbetssätt som utgår från utomhuspedagogik och ett "aktivt lärande där elevernas egna upplevelser, upptäckter och sinnesintryck är i fokus" (Naturskoleföreningen). De elever och pedagoger som besöker en naturskola får uppleva välplanerade aktiviteter med tydlig koppling till skolans styrdokument. Vidare kan du som undervisande lärare få inspiration och fortbildning i utomhuspedagogik.

Naturskoleföreningens webbplats: www.naturskola.se

Förlaget Outdoor Teaching (i samarbete med Naturskoleföreningen): www.outdoorteaching.com

Referenser

- Faskunger, J. m. fl. (2018). *Klassrum med himlen som tak. En kunskapsöversikt om vad utomhusundervisning betyder för lärande i grundskolan*. Skrifter från Forum för ämnesdidaktik Linköpings universitet nr 10, Linköpings universitet.
- Kuo, M. m. fl. (2019). Do experiences with nature promote learning? Converging evidence of a cause-and effect relationship. *Frontiers in Psychology*, 10(305).
- Lövgren, K. (2019). *Lära in ute på gymnasiet*. Upplandsstiftelsen.